

ფარული საგამოძიებო მოქმედებების სასამართლო მონიტორინგი: ქართულ სისხლის საპროცესოსამართლებრივ სივრცეში არსებული რეალობა და გამოწვევები

ასისტ. პროფ. დოქ. ბესიკ მეურმიშვილი
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

1. შესავალი

დანაშაულის გამოძიების პროცესში ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებს განსაკუთრებული და რიგ შემთხვევებში გადამწყვეტი მნიშვნელობა გააჩნიათ. თუმცა, აქვე საგულისხმოა ის ფაქტიც, რომ ეს ისეთი მოქმედებებია, რომლებიც მნიშვნელოვნად იჭრება პირადი ცხოვრების დაცულ სფეროში და ამ დროს ადვილად შეიძლება დაირღვეს ადამიანის უფლებები.¹ შესაბამისად, საჭიროა, კანონმდებლობით განისაზღვროს ფარული საგამოძიებო მოქმედებების მონიტორინგის ეფექტური მექანიზმები, რაც შექმნის ადამიანის პირად ცხოვრებაში უკანონოდ ჩარევის დაუშვებლობის შესაბამის გარანტიებს.² დღეს,

აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით, სისხლის სამართლის პროცესის თეორიასა და პრაქტიკაში მიმდინარეობს ფართო დისკუსიები, სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია არაერთი მოსაზრება³, თუმცა ამ კუთხით გამოსავალი ჯერ კიდევ ნაპოვნი არ არის, ვინაიდან აღნიშნული თემა ერთობ რთული, პრობლემური და მრავალასპექტიანია. საკითხს ართულებს ისიც, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარება დაკავშირებულია საინფორმაციო ტექნოლოგიებთან, რომლის ბოლომდე კონტროლი თანამედროვე ცხოვრებაში თითქმის შეუძლებელია. ამ თვალსაზრისით, მხოლოდ სამართლებრივი მიგნებები არ არის საკმარისი. საჭიროა სა-

¹ იხ. *Harper D. J., Ellis D., Tucker I., COVERT ASPECTS OF SURVEILLANCE AND THE ETHICAL ISSUES THEY RAISE; Ethical Issues in Covert, Security and Surveillance Research, Volume 8, 2021, 179, <<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/S2398-601820210000008013/full/html>>*, ბოლოს გამოსვლილია, 11.08.2023.

² იხ. მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართლის სახელმძღვანელო, ლუქსემბურგი: ევროკავშირის საგამოცემლო სახლი, 2018, 51-55, <https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Handbook_data_protection_KAT>, ბოლოს გამოსვლილია 03.08.2023.

³ იხ.: *Harfield C., The Governance Of Covert Investigation, 773-804, <https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0009/1703529/34_3_4.pdf>*, ბოლოს გამოსვლილია, 11.08.2023; *ხუციშვილი ი., ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობისა და ფარული საგამოძიებო მოქმედებების გამიჯვნასთან დაკავშირებული პრობლემური ასპექტები,*

საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „სამართლის მაგნი“, #1, 2020, 111-128, <<http://heraldoflaw.com/read-book/?ID=1211>>, ბოლოს გამოსვლილია 03.08.2023; *გოგინაშვილი ნ., პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის გარანტიები ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელებისას, სამეცნიერო ჟურნალი „სპექტრი“ #1, 2023, <<https://journals.4science.ge/index.php/spectri>>*, ბოლოს გამოსვლილია 28.07.2023; *ლეკიაშვილი დ., სისხლის სამართლის პროცესისა და ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ურთიერთკავშირის პრობლემები, საიუბილეო კრებული რევაზ გოგელიძე 65, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2022, 278-290; Babikov O., Distinction Between Covert Investigative (Search) Actions and Operational-Technical Measures and Search Operations (Part 1), Criminal Process, 2021, 97-102, <<http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/10/16.pdf>>*, ბოლოს გამოსვლილია, 14.08.2023.

კითხის კომპლექსურად - იურიდიული და ტექნიკური თვალსაზრისით შესწავლა და სპეციფიკის გათვალისწინება⁴ რათა განისაზღვროს მონიტორინგის ის ეფექტური მექანიზმები, რაც ესოდენ აუცილებელია ამ საგამოძიებო მოქმედებათა გასაკონტროლებლად. ამასთან, ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა რიცხვი ნელ-ნელა, მაგრამ მაინც იზრდება (მაგალითად, გეოლოკაციის რეალურ დროში განსაზღვრა). არსებობს მოსაზრება, რომ ამ საგამოძიებო მოქმედებებს უნდა დაემატოს კონტროლირებადი მიწოდება და საკონტროლო შესყიდვა, რომლებიც ამ ეტაპზე ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებად არის მიჩნეული.⁵ აღნიშნულით კიდევ ერთხელ დასტურდება ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა კონტროლის ეფექტური მექანიზმების არსებობის საჭიროება.

ამჯერად, წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში განიხილება სასამართლოს როლი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების როგორც საწყის, ასევე ამ მოქმედებების ჩატარების და მიღებული შედეგების მონიტორინგთან მიმართებით.

გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ თემის მრავალასპექტიანობის გამო, მოცემულ ნაშრომში შეუძლებელია ფარული საგამოძიებო მოქმედებების კონტროლთან დაკავშირებული ყველა მიმართულების სიღრმისეული განხილვა. შესაბამისად, ამ ეტაპზე, განხილული იქნება მხოლოდ ის საკითხები, რომლებიც ამ საგამოძიებო მოქმედებათა სასამართლო მონიტორინგის ქვაკუთხედს წარმოადგენს.

2. სასამართლო მონიტორინგი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების საწყის ეტაპზე

აღსანიშნავია, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში გათვალისწინების საკითხი ყოველთვის აქტუალური იყო. აღნიშნულთან მიმართებით, იურიდიულ ლიტერატურაში ყოველთვის არსებობდა და დღესაც არსებობს ურთიერთსაინტერესო დებულებები, განსხვავებული მოსაზრებები⁶. თავდაპირველად ეს მოქმედებები ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებად ითვლებოდა⁷. თუმცა აუცილებელი გახდა მათი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში გათვალისწინება, ვინაიდან საპროცესო კანონმდებლობით, ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებად უფრო მაღალი სტანდარტი დაწესდა, რამაც ადამიანის უფლებების დაცვის თვალსაზრისით, მყარი გარანტიები შექმნა.⁸

მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის 143¹ მუხლში მოცემულია ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა შემდეგი სახეები:

1. სატელეფონო კომუნიკაციის ფარული მიყურადება და ჩანერა;

2. ინფორმაციის მოხსნა და ფიქსაცია კავშირგაბმულობის არხიდან (კავშირგაბმულობის საშუალებებთან, კომპიუტერულ ქსელებთან, სახაზო კომუნიკაციებთან და სასადგურო აპარატურასთან მიერთებით), კომპიუტერული სისტემიდან (როგორც უშუალოდ, ისე დისტანციურად) და ამ მიზნით კომპიუტერულ სისტემაში შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფის საშუალებების ინსტალაცია;

3. გეოლოკაციის რეალურ დროში განსაზღვრა;

⁴ იხ. *ხიდეშელი თ.*, კომპიუტერული მონაცემის ცნების, მახასიათებლებისა და მისი ავთენტურობის საკითხისათვის, „სამართლის ჟურნალი“, #1, 2021, 135.

⁵ იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის და მასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო დებულებების ევროპულ სტანდარტებთან შესაბამისობის მიმოხილვა, ევროკავშირი საქართველოსთვის, ევროსაბჭო, 2020, 73-75, <<https://rm.coe.int/cpc-expert-review-geo/1680a4d5f8>>, ბოლოს გამოხმობილია 02.08.2023.

⁶ იხ.: *ხოდელი მ.*, სატელეფონო საუბრის მიყურადება - ოპერატიულ-სამძებროდან ფარულ საგამოძიებო ღონისძიებამდე, „სამართლის ჟურნალი“, #2, 2018, 292-

313; *გახოკიძე ჯ., მამნიაშვილი მ.*, ფარული საგამოძიებო მოქმედებები თუ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა? სისხლის სამართლის პროცესისა და სისხლის სამართლის პოლიტიკის აქტუალური პრობლემები, სამეცნიერო ნაშრომების კრებული, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, თბილისი, 2012, 82-83.

⁷ იხ. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, 2013 წლის 13 დეკემბრის რედაქცია, მე-7 მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/18472?publication=36>>, ბოლოს გამოხმობილია 20.07.2023.

⁸ იხ. *ხოდელი მ.*, დასახ., ნაშრ. 310.

4. საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის (გარდა დიპლომატიური ფოსტისა) კონტროლი;

5. ფარული ვიდეოჩანერა ან/და აუდიოჩანერა, ფოტოგადაღება;

6. ელექტრონული თვალყურის დევნება ტექნიკური საშუალებებით, რომელთა გამოყენება ზიანს არ აყენებს ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას და გარემოს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, აღნიშნულ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩასატარებლად დაწესდა მკაცრი სასამართლო კონტროლი.⁹ კერძოდ, ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება დასაშვებია მხოლოდ სასამართლოს განჩინებით, რომელსაც იღებს გამოძიების ადგილის მიხედვით რაიონული (საქალაქო) სასამართლო, პროკურორის მოტივირებული შუამდგომლობის საფუძველზე. თუმცა, არსებობს გამონაკლისიც, იმ შემთხვევაში თუ ფარული საგამოძიებო მოქმედება უნდა ჩატარდეს სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის, მოსამართლის ან იმუნიტეტის მქონე პირის მიმართ, აუცილებელია საქართველოს გენერალური პროკურორის ან მისი მოადგილის მოტივირებული შუამდგომლობის საფუძველზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლემ გამოიტანოს ასეთი განჩინება.¹⁰

მაშასადამე, კანონმდებელმა სასამართლოს მხრიდან ფარული საგამოძიებო მოქმედებების მონიტორინგი ორ ნაწილად გაყო. განასხვავა პირთა წრე, თუ ვის მიმართ უნდა ჩატარდეს ეს მოქმედებები. შესაბამისად, უფრო მაღალი სტანდარტი დაანესა სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის, მოსამართლის ან იმუნიტეტის მქონე პირის მიმართ ჩასატარებელი ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის; რაც მართებულია, ვინაიდან თანამდებობრივი მდგომარეობიდან გამომდინარე, ზემოაღნიშნული პირები მაღალი რისკის მატარებელნი არიან. მათზე შესაძლოა არსებობდეს უფრო დიდი ინტე-

რესი და შესაბამისად, განხორციელდეს უკანონო მოქმედებები, ადვილად დაირღვეს მათი პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა.

აღსანიშნავია ასევე ისიც, რომ მოსამართლე პროკურორის შუამდგომლობას თანდართულ დოკუმენტებთან ერთად, განიხილავს ზეპირი მოსმენით ან ზეპირი მოსმენის გარეშე არაუგვიანეს 24 საათისა. ზეპირი მოსმენის შემთხვევაში სასამართლო სხდომა იხურება და პროკურორის მონაწილეობა სავალდებულოა. მოსამართლე განჩინებით იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას: აკმაყოფილებს პროკურორის შუამდგომლობას და გასცემს განჩინებას ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ნებართვის გაცემის თაობაზე ან უარს ეუბნება პროკურორის შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე და შესაბამისად, იღებს გადაწყვეტილებას - განჩინებას აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ნებართვის გაცემაზე უარის თქმის შესახებ. განჩინება დგება 4 ეგზეპლარად - ერთი რჩება სასამართლოში, ორი გადაეცემა შუამდგომლობის ავტორს - პროკურორს ან შესაბამისი საგამოძიებო ორგანოს წარმომადგენელს, რომელთაგან ერთი ეგზემპლარი გადაეგზავნება შესაბამისი უფლებამოსილების მქონე სახელმწიფო ორგანოს, ხოლო ერთი განჩინება, რომელიც მოიცავს მხოლოდ რეკვიზიტებს და საჩუქრულუციო ნაწილს, სასამართლო უგზავნის პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს.¹¹

მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით, დაცვის მხარეს ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ სასამართლოსათვის შუამდგომლობით მიმართვის უფლება არ გააჩნია და მას ასევე არ შეუძლია დაესწროს ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესა-

⁹ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებაზე სასამართლო კონტროლი მიღებული ფორმაა სამართლებრივად მონიშნავი ანგლო-ამერიკულ და ევროპის ქვეყნებში; იხ. Code de procédure pénale, (français), art. 100; Dernière mise à jour des données de ce code: 01 avril 2023,

<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEX/T000006071154/>, ბოლოს გამოხმობილია 03.08.2023.

¹⁰ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლი.

¹¹ იხ. იქვე.

ხებ ნებართვის გაცემის თაობაზე, სასამართლოში პროკურორის შუამდგომლობის ზეპირი მოსმენით განხილვას.¹²

ამასთან, საგულისხმოა კანონმდებლის კიდევ ერთი დანაწესიც, რომ თუ არსებობს გადაუდებელი აუცილებლობა, ფარული საგამოძიებო მოქმედება შეიძლება დაიწყოს ან ჩატარდეს არაუმეტეს 48 საათისა მოსამართლის განჩინების გარეშე, პროკურორის მოტივირებული დადგენილების საფუძველზე. ამ შემთხვევაში ბრალდების მხარე ვალდებულია ფარული საგამოძიებო მოქმედების დადგენილებაში მითითებული დაწყების დროიდან არაუგვიანეს 24 საათისა¹³ შუამდგომლობით მიმართოს რაიონულ სასამართლოს, რომლის სამოქმედო ტერიტორიაზეც ჩატარდა ან ტარდება ფარული საგამოძიებო მოქმედება, ან სასამართლოს გამოძიების ადგილის მიხედვით და ითხოვოს ჩატარებული/მიმდინარე ფარული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ცნობა. შუამდგომლობაში პროკურორმა უნდა დაასაბუთოს თუ რატომ გახდა საჭირო ფარული საგამოძიებო მოქმედების მოსამართლის განჩინების გარეშე დაწყება ან ჩატარება. მოსამართლე შუამდგომლობას განიხილავს მისი წარდგენიდან არაუგვიანეს 24 საათისა და იღებს ერთ-ერთ შემდეგ გადაწყვეტილებას:

1. კანონიერად ცნობს ჩატარებულ ფარულ საგამოძიებო მოქმედებას;
2. კანონიერად ცნობს მიმდინარე ფარულ საგამოძიებო მოქმედებას და აგრძელებს არაუმეტეს 48 საათისა;
3. უკანონოდ ცნობს ჩატარებულ ან მიმდინარე ფარულ საგამოძიებო მოქმედებას და იმავე განჩინებით იღებს გადაწყვეტილებას ამ მოქმედების შეწყვეტის, შედეგების გაუქმების და მოპოვებული მასალის განადგურების შესახებ.

აღნიშნული გადაწყვეტილების მიღებისას, მოსამართლეს უფლება აქვს უფლებამოსილი ორგანოდან ელექტრონული სახით მოითხოვოს, მიიღოს და გაეცნოს ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებულ მასალას.¹⁴

3. მოსაზრებები ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა დაწყება-ჩატარებისას სასამართლო კონტროლთან მიმართებით

ზემოთ უკვე აღინიშნა, რომ საქართველოს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ადგენს სასამართლო კონტროლს ფარული საგამოძიებო მოქმედებების დასაწყებად და ასევე სასამართლოს მონიტორინგია დაწესებული, გადაუდებელი აუცილებლობიდან გამომდინარე, უკვე ჩატარებულ ან მიმდინარე მოქმედებების კანონიერების შემოწმების მიზნით. მაგრამ ეს ახალი არ არის. ერთ-ერთი მიზეზი რამაც განაპირობა ამ მოქმედებების ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ კანონიდან¹⁵ ამოღება და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში მისი გათვალისწინება იყო ის, რომ ამ მოქმედებებზე გაძლიერებულიყო კონტროლი, მათ შორის სასამართლოს მხრიდან.¹⁶ მიუხედავად ამისა, იურიდიულ ლიტერატურაში¹⁷ ასევე პრაქტიკაშიც გაჩნდა კითხვები თუ რამდენად ეფექტური და სრულყოფილია სასამართლოს კონტროლი ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებთან მიმართებით? აღნიშნულთან დაკავშირებით, დასახელდა არაერთი მიზეზი იმისა, რომ სასამართლოს მონიტორინგი არ არის საკმარისი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების როგორც დაწყების სამართლებრივ საფუძვლებზე, ასევე ამ მოქმე-

¹² იხ. საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, რედ.: ფაფიაშვილი ლ., გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017, 522

¹³ შეად. Roman Zaxarov v. Russia, No.47143/6, 04.12.2015, 266.

¹⁴ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლი.

¹⁵ იხ. საქართველოს კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, 2013 წლის 13 დეკემბრის რედაქცია, მე-7 მუხლი,

<<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/18472?publication=36>>, ბოლოს გამოსმოილია 20.07.2023.

¹⁶ იხ. ზოდელი მ., დასახ. ნაშრ., 309-311.

¹⁷ იხ. გეგეშიძე თ., თანამედროვე ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებებიდან ინფორმაციის მოპოვება და გამოყენება სისხლის სამართლის პროცესში, სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, თბილისი, 2021, 198, <https://www.tsu.ge/assets/media/files/48/disertaciebi5/Tamari_Gegeshidze.pdf> ბოლოს გამოსმოილია 22.07.2023.

დებების მიმდინარეობაზე და მიღებულ შედეგებზე.¹⁸ კერძოდ, მიჩნეულია, რომ ეფექტური სასამართლო კონტროლის უზრუნველყოფის მიზნით, მოსამართლემ ზეპირი მოსმენის გარეშე არ უნდა განიხილოს პროკურორის მოტივირებული შუამდგომლობა ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემის თაობაზე, ვინაიდან ამ დროს მოსამართლეს არ შეუძლია მიიღოს საჭირო ინფორმაცია და სიღრმისეულად გამოიკვლიოს შუამდგომლობაში მითითებული გარემოებები.¹⁹ ამიტომ, პროკურორის ასეთი შუამდგომლობა უნდა განიხილებოდეს მხოლოდ ზეპირი მოსმენით.²⁰ უფრო მეტიც, ზოგიერთი ავტორის მოსაზრებით, სასამართლოს მიერ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემის პროცესი მიჩნეულია, როგორც „ხშირ შემთხვევაში ფორმალურად ქცეული ნებართვის განხილვის პროცედურა“.²¹ მოსამართლეს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა სატელეფონო კომუნიკაციის ფარული მიყურადება-ჩაწერის თაობაზე ნებართვის გაცემისას, გამოიძახოს საგამოძიებო მოქმედების უშუალო შემსრულებელი უფლებამოსილი პირი და მისგან მიიღოს ინფორმაცია, რაც სასამართლოს დაეხმარება სწორი გადაწყვეტილების მიღებაში.²² მოსამართლის ეს დისკრეციული უფლებამოსილება უზრუნველყოფს მის ქმედით როლს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის არამართლზომიერი შეზღუდვის თავიდან აცილებაში და ხელს შეუწყობს პროპორციულობის პრინციპის დაცვას.²³

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულ ზემოთ მითითებულ მოსაზრებებთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ უპირველეს ყოვლისა, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარება გამონაკლისი უნდა იყოს გადაუდებელი საზოგადოებრივი საჭიროებით, რაც არ არის მყარი და უნივერსალური კრიტერიუმი. ის ცვალებადია სხვადასხვა ფაქტორების (პოლიტიკური, ეკონომიკური სოციალური და ა.შ.) გათვალისწინებით.²⁴ ფარული საგამოძიებო მოქმედებები ტარდება ლეგიტიმური მიზნის²⁵ მისაღწევად და ეს მოქმედებები უნდა იყოს ამ მიზნის მიღწევის პროპორციული²⁶ და შესაფერისი.²⁷ პროპორციულობის პრინციპის თანახმად, ინდივიდის უფლებები ყოველთვის არ არის აბსოლუტური და უნდა შემოწმდეს საჯარო ინტერესთან თანხედრებაში. მოსამართლე ყოველთვის უნდა ცდილობდეს იპოვოს ბალანსი საჯარო ინტერესსა და ადამიანის უფლებებს შორის, რაც ერთობ რთული და კომპლექსური პროცესია და საჭიროებს შემდეგი ფაქტორების სისტემურ გააზრებას: ა) ინტერესი, რომელიც მოსამართლემ უნდა დაიცვას ჩარევისაგან; ბ) ჩარევის სიმძიმის ხარისხის განსაზღვრა; გ) ჩარევის საჭიროება, რაც გამიზნული აქვს სახელმწიფოს.²⁸ ამასთან, ფარული საგამოძიებო მოქმედებები, რომელთა

ეკონომიკური კეთილდღეობა ინტერესების ან სხვა პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა. (მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლი.) იხ. *Norman Karlsson N., Human Rights Law as an Intervention in Covert Surveillance of Communication The Right to Private Life and Communication in Large-Scale Surveillance*, 2017, 9-10, <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1189884/FULLTEXT01.pdf>> ბოლოს გამომცემი, 11.08.2023.

¹⁸ იხ. *აქუბარდია ი.*, კონტროლის მექანიზმები ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებზე, საიუბილეო კრებული რევაზ გოგშელიძე 65, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2022, 210-215.

¹⁹ იხ. იქვე.

²⁰ იხ. იქვე.

²¹ იხ. *გეგეშიძე თ.*, დასახ. ნაშრ., 204.

²² იხ.: *ხოძელიძე მ.*, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2019, 338-339; *აქუბარდია ი.*, დასახ. ნაშრ., 212.

²³ *შეად. უსენაშვილი ჯ.* პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების რეალიზაციის პრობლემა სასამართლოს კონტროლს დაქვემდებარებული ოპერატიულ სამძებრო ღონისძიებების წარმოებისას, „სამართლის ჟურნალი“, #2, 2012, 103-104.

²⁴ იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა კოლექტივი, რედ.: გიორგაძე გ., თბილისი, 2015, 434.

²⁵ ლეგიტიმური მიზანი - ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან აცილება, ქვეყნის

ეკონომიკური კეთილდღეობა ინტერესების ან სხვა პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა. (მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლი.) იხ. *Norman Karlsson N., Human Rights Law as an Intervention in Covert Surveillance of Communication The Right to Private Life and Communication in Large-Scale Surveillance*, 2017, 9-10, <<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1189884/FULLTEXT01.pdf>> ბოლოს გამომცემი, 11.08.2023.

²⁶ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 28 თებერვლის #2/1/484 გადაწყვეტილება „საქართველოს იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ზიდაშელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

²⁷ იხ. საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, რედ.: ფაფიაშვილი ლ., გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017, 435.

²⁸ იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა კოლექტივი, რედ.: გიორგაძე გ., თბილისი, 2015, 435.

მეშვეობითაც მოიპოვება ინფორმაცია, უნდა იყოს უკანასკნელი ღონისძიება, საშუალება, რომლის გარეშეც ასეთი ინფორმაცია ვერ იქნებოდა მოპოვებული ან გაუმართლებლად დიდი ძალისხმევა გახდებოდა საჭირო მის მოსაპოვებლად.²⁹

მაშასადამე, როგორც მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, ასევე იურიდიულ ლიტერატურაშიც განსაზღვრული და გაანალიზებულია ის კრიტერიუმები, რითაც უნდა იხელმძღვანელოს სასამართლომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემისას. აქედან გამომდინარე, მოსამართლის ჩართულობა ამ პროცესში მხოლოდ ფორმალურ მხარედ არ შეიძლება ჩითვალოს. იგი საპროცესო კანონმდებლობით, ვალდებულია ზემოაღნიშნული კრიტერიუმების გათვალისწინებით, გულდასმით შეამოწმოს ბრალდების მხარის მოტივირებული შუამდგომლობა; გაითვალისწინოს ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე, გადაუდებელი საზოგადოებრივი საჭიროება, ლეგიტიმური მიზანი,³⁰ ფარული საგამოძიებო მოქმედების *ultima ratio* ხასიათი და გასცეს ამ მოქმედების ჩატარების ნებართვა. და პირიქით, თუ მოსამართლე მივა იმ დასკვნამდე, რომ პროკურორის შუამდგომლობა არ არის მოტივირებული ან მასალა არ არის სრულყოფილი და ბუნდოვანია, მას სრული უფლება აქვს *in dubio pro reo*-ს პრინციპის³¹ მსგავსად დადგეს ადამიანის უფლებების დაცვის სადარაჯოზე, დაიცვას პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა³² და არ გასცეს განჩინება ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ.

რაც შეეხება პროცედურას, მოსამართლე აღნიშნულ გადაწყვეტილებას ზეპირი მოსმენით მიიღებს თუ ზეპირი მოსმენის გარეშე, გადამწყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს. მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობა ორივე შესაძლებლობას ითვალისწინებს და ეს საკითხი სასამართლოს

გადასაწყვეტია. იმ შემთხვევაში თუ მოსამართლე მიიჩნევს, რომ აუცილებელია სხდომის ჩანიშვნა, მას გააჩნია ამის უფლება. მთავარია სასამართლო შუამდგომლობის განხილვა-გადაწყვეტას და იმ კრიტერიუმების შეფასებას, რაც აუცილებელია ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ განჩინების გასაცემად, კრიტიკულად, მაღალი სტანდარტით მიუდგეს, რაც ფაქტობრივად გამორიცხავს ფორმალიზმს. ამასთან, მოსამართლის უფლებას, სატელეფონო კომუნიკაციის ფარული მიყურადება-ჩანერის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, გამოიძახოს საგამოძიებო მოქმედების უშუალო შემსრულებელი უფლებამოსილი პირი და მისგან მიიღოს დამატებითი ინფორმაცია, ვერ ექნება შედეგი, ვინაიდან, *ჯერ ერთი*, ეს არის პირი, რომელიც ტექნიკურად ასრულებს საგამოძიებო მოქმედებას, შინაარსობრივი თვალსაზრისით იგი ვერაფერს ნყვეტს და *მეორე*, დასახელებული ფარული საგამოძიებო მოქმედება ჯერ არ არის დაწყებული და რა ინფორმაცია უნდა მიიღოს მისგან სასამართლომ? უფრო მეტიც, დასახელებული ფარული საგამოძიებო მოქმედება დაწყებულიც რომ იყოს, მაგალითად, გადაუდებელი აუცილებლობიდან გამომდინარე, საგამოძიებო მოქმედების ჩამტარებელი პირის გამოძახებას სასამართლოში ნაკლებად აქვს აზრი, ვინაიდან მოსამართლეს შეუძლია გადაწყვეტილების მიღებამდე უფლებამოსილი ორგანოდან გამოითხოვოს და გაეცნოს მოპოვებული მასალის ელექტრონულ ვერსიას.³³

ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების ეტაპზე მოსამართლეს აქვს საჭირო ბერკეტი, რომელიც ხელს შეუწყობს სამართლებრივი საფუძვლების შეფასებას და მის მიერ შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღებას. როგორც ზემოთ აღინიშნა, მთავარია

²⁹ იხ. იქვე.

³⁰ იხ. *Roman Zaxarov v. Russia*, No.47143/6, 04.12.2015, 227, 232.

³¹ იხ. *თუმანიშვილი გ.*, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბილისი, 2014, 81.

³² იხ. *ფაფიაშვილი ლ.*, ციფრული მტკიცებულების ამოღება: პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის საკმარისი თუ ილუზიური გარანტია?, სტატიათა კრებული, ადა-

მიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, რედ. კორკელია კ., თბილისი, 2014, 139; *ფაფიაშვილი ლ.*, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა პირადი ჩხრეკისას მობილურ ტელეფონებთან მიმართებით, <<https://clr.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2020/05/lali-phaphiashvili-gv.80-98.pdf>>, ბოლოს გამოხმობილია 07.08.2023.

³³ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლი.

სასამართლო შუამდგომლობის განხილვას მიუ-
დგეს მაღალი სტანდარტით. მოცემულ ეტაპზე
სასამართლო კონტროლზე უკეთესი ალტერნა-
ტივა ფაქტობრივად არ არსებობს.³⁴ მოსამართ-
ლის ასეთი ნებართვა წარმოადგენს ერთ-ერთ
მთავარ პირობას სამართალდამცავი ორგანოე-
ბის უფლებამოსილების დასადგენად.³⁵

საინტერესოა ასევე ლიტერატურაში გამოთ-
ქმული კიდევ ერთი მოსაზრება, რომ სასამართ-
ლო მონიტორინგი ფარულ საგამოძიებო მოქმე-
დებათა მხოლოდ საწყის ეტაპს ეხება.³⁶ მართა-
ლია, სასამართლოს უფლებამოსილებას წარმო-
ადგენს ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა გა-
გრძელება, ასევე მოპოვებული მასალის განად-
გურებაში მონაწილეობა და საერთაშორისო
სტანდარტით არ არის აუცილებელი, რომ მოსა-
მართლემ განგრძობადი კონტროლი აწარმო-
ოს,³⁷ მაგრამ მიუხედავად ამისა, შეჯიბრებითო-
ბის პრინციპიდან გამომდინარე, სასამართლო
მაინც ნაკლებად ერევა ფარულ საგამოძიებო
მოქმედებათა აღსრულების (მიმდინარეობის ან
დასრულების შემდეგ) საერთო პროცესში და
აუცილებელია მოსამართლის კონტროლი გავრ-
ცელდეს მთლიანად ამ მოქმედებათა ჩატარება-
ზე.³⁸

თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართ-
ლოს შესაძლებლობები ფარულ საგამოძიებო
მოქმედებათა მონიტორინგთან მიმართებით
რეალურად უნდა შეფასდეს. მოსამართლე არ

არის ის სუბიექტი, რომელსაც ძალუძს ფარულ
საგამოძიებო მოქმედებათა აღსრულების მთე-
ლი პროცესი აკონტროლოს. ამ შემთხვევაში შე-
საძლოა ადგილი ჰქონდეს სტრუქტურულ სისუ-
სტეს.³⁹ გარდა ამისა, შეიძლება დასახელდეს სხ-
ვა მიზეზებიც თუ რატომ ვერ მოახდენს მოსამა-
რთლე ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩა-
ტარების პროცესის სრულ მონიტორინგს. მაგა-
ლითად, მოსამართლეთა არასაკმარისი ცოდნა
ამ მოქმედებათა ჩატარების ტექნიკურ საკითხე-
ბზე,⁴⁰ მოსამართლეთა გადატვირთულობა და
ა.შ.⁴¹ ზემოთ დასახელებული მიზეზები სრული-
ად საკმარისია დასკვნის გასაკეთებლად, რომ
სასამართლო არ არის ერთადერთი ორგანო,
რომელმაც უნდა აკონტროლოს ფარულ საგა-
მოძიებო მოქმედებათა დაწყება-ჩატარების
პროცესი. მოსამართლე, როგორც მაკონტრო-
ლებელი სუბიექტი, განხილული უნდა იყოს რო-
გორც ერთ-ერთი რგოლი. ფარულ საგამოძიებო
მოქმედებათა მონიტორინგი რთული პროცესია,
რომელიც მოითხოვს კომპლექსურ ცოდნას -
როგორც სამართლებრივს, ასევე ტექნიკურს.
შესაბამისად, აუცილებელია შიდა და გარე მონი-
ტორინგის სხვა მექანიზმების არსებობაც. სა-
ქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო
კანონმდებლობის მაგალითზე ასეთი კონტრო-
ლის საშუალებებია: კონკრეტულ დანაშაულებ-
თან მიმართებით ფარული საგამოძიებო მოქმე-

³⁴ იხ. *ხოდელი მ.*, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყუ-
რადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და
გერმანული სამართლის მიხედვით), გამომცემლობა
„მერიდიანი“, თბილისი, 2019, 179.

³⁵ იხ. *Roman Zaxarov v. Russia*, No.47143/6, 04.12.2015,
249.

³⁶ იხ.: *გეგეშიძე თ.*, ელექტრონული კომუნიკაციების სა-
შუალებებიდან მოპოვებული ინფორმაციის სისხლის
სამართლის პროცესში გამოყენება - ქართული სამარ-
თალი და საერთაშორისო სტანდარტები, 49,
<<https://www.dgstz.de/storage/documents/uyXdgF3kEMpfvqb91SMMjM0iGVsLRQqCf6p04rK.pdf>>, ბოლოს გა-
მომცემლობა, 25.07.2023; *აქუბარდია ი.*, დასახ. ნაშრ.,
214.

³⁷ იხ. *თუმანიშვილი გ.*, *გეგეშიძე თ.*, მტკიცებულებათა
სახეები და ცალკეული მტკიცებულებების დასაშვებო-
ბის პრობლემები, სამეცნიერო ნაშრომების კრებული:
ევროპული და საერთაშორისო სამართლის ზეგავლენა
ქართულ სისხლის საპროცესო სამართალზე, სამეცნი-
ერო რედ.: *თუმანიშვილი გ.*, *ჯიშკარიანი ბ.*, *შრაში ე.*,
გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2019, 393-394.

³⁸ იხ.: *გეგეშიძე თ.*, ელექტრონული კომუნიკაციების სა-
შუალებებიდან მოპოვებული ინფორმაციის სისხლის

სამართლის პროცესში გამოყენება - ქართული სამარ-
თალი და საერთაშორისო სტანდარტები, 49,
<<https://www.dgstz.de/storage/documents/uyXdgF3kEMpfvqb91SMMjM0iGVsLRQqCf6p04rK.pdf>>, ბოლოს გა-
მომცემლობა, 25.07.2023; *აქუბარდია ი.*, დასახ. ნაშრ.,
214.

³⁹ იხ. *ხოდელი მ.*, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყუ-
რადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და
გერმანული სამართლის მიხედვით), გამომცემლობა
„მერიდიანი“, თბილისი, 2019, 159-160.

⁴⁰ იხ. *გეგეშიძე თ.*, თანამედროვე ელექტრონული კომუ-
ნიკაციის საშუალებებიდან ინფორმაციის მოპოვება და
გამოყენება სისხლის სამართლის პროცესში, სადისერ-
ტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, თბილისი, 2021, 200,
<https://www.tsu.ge/assets/media/files/48/disertaciebi5/Tamari_Gegeshidze.pdf>, ბოლოს გამომცემლობა
22.07.2023

⁴¹ იხ. *ხოდელი მ.*, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყუ-
რადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და
გერმანული სამართლის მიხედვით), გამომცემლობა
„მერიდიანი“, თბილისი, 2019, 159-167.

დებების ჩატარების აკრძალვის შესახებ დაწესებული საკანონმდებლო შეზღუდვები, მოქალაქეთათვის ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შესახებ შეტყობინების ვალდებულება და გასაჩივრების უფლება, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის მხრიდან ფარული საგამოძიებო მოქმედებების მონიტორინგი, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ვადები და ა.შ., რაც საერთო ჯამში თანხვედრაშია საერთაშორისო მიდგომებთან.⁴²

გარდა ამისა, სასამართლო კონტროლთან მიმართებით იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს კიდევ ერთი მოსაზრება იმასთან დაკავშირებით, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებებზე მოსამართლის მონიტორინგის პროცესში შეინიშნება შეჯიბრებითობის ელემენტების ნაკლებობა.⁴³ სასამართლო, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, მხოლოდ პროკურორისაგან იღებს ინფორმაციას და შესაბამისად, საფრთხის ქვეშ დგება მხარეთა სამართლებრივი თანასწორობა.⁴⁴ აღნიშნულის დასაბალანსებლად მიჩნეულია არა მხოლოდ სასამართლო კონტროლს გაძლიერება, რაც გამოიხატება მოსამართლეთა კორპუსის კვალიფიკაციის ამაღლებაში,⁴⁵ არამედ ისიც, რომ პროცესში შემოვიდეს ახალი სუბიექტი - სპეციალური ადვოკატი, რომლის მეშვეობითაც ეს პრობლემა გადაწყდება; მაგრამ რა ფუნქციის მატარებელი იქნება იგი ჯერ არ არის განსაზღვრული.⁴⁶ თუმცა მიჩნეულია, რომ სპეციალური ადვოკატი უნდა იყოს ის პირი, რომელიც მონაწილეობას მიიღებს ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემის პროცესში და ამით დაბალანსდება დაცვის მხარის მონაწილეობის შეუძლებლობა.⁴⁷

ლიტერატურაში გამოთქმული ზემოთ მითითებული მოსაზრება შეიძლება მართებულად ჩაითვალოს, მაგრამ საჭიროა უფრო მეტი სიცხადე, თუ რა უფლებამოსილება ექნება სპეციალურ ადვოკატს, რა ფორმით მოხდება მისი ჩართვა პროცესში, როგორ უნდა მიენოღოს მას მასალები და ა.შ. მოკლედ, ამ საკითხს კარგად დაფიქრება და შეფასება სჭირდება.⁴⁸

4. პროკურორის მოტივირებული შუამდგომლობა

საუბარია რა სასამართლოს მონიტორინგზე ფარული საგამოძიებო მოქმედებებთან მიმართებით, აქვე უნდა აღინიშნოს პროკურორის როლი ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების შესახებ განჩინების გამოთხოვის თაობაზე. იურიდიულ ლიტერატურაში არსებული მოსაზრების თანახმად, კანონმდებელი თითქოს მაღალ სტანდარტს აწესებს პროკურორის შუამდგომლობის მოტივირებულობასთან მიმართებით, მაგრამ ვინაიდან საკითხი ეხება ადამიანის ძირითადი უფლებების, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვას, კარგი იქნება თუ განისაზღვრება პროკურორის შუამდგომლობის შედგენის კონკრეტული პარამეტრები და იმ მასალების ჩამონათვალი, რომლებიც უნდა დაერთოს შუამდგომლობას. აღნიშნული ხელს შეუწყობდა ამ დოკუმენტის მეტ დასაბუთებულობას.⁴⁹

ზემოთ უკვე აღინიშნა, რომ მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით, პროკურორი მოტივირებული შუამდგომლობით მიმართავს სასამართლოს ფარული სა-

⁴² იხ. Roman Zaxarov v. Russia, No.47143/6, 04.12.2015, 231-, 233.

⁴³ იხ. გეგეშიძე თ., თანამედროვე ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებებიდან ინფორმაციის მოპოვება და გამოყენება სისხლის სამართლის პროცესში, სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, თბილისი, 2021, 202, <https://www.tsu.ge/assets/media/files/48/disertaciebi5/Tamari_Gegeshidze.pdf>, ბოლოს გამოსმოიბოდა 22.07.2023

⁴⁴ იხ. ზოდელი მ., სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2019, 339.

⁴⁵ იხ. იქვე, 168-172.

⁴⁶ იხ. გეგეშიძე თ., თანამედროვე ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებებიდან ინფორმაციის მოპოვება და გამოყენება სისხლის სამართლის პროცესში, სადისერტაციო ნაშრომი სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თსუ, თბილისი, 2021, 203-204, <https://www.tsu.ge/assets/media/files/48/disertaciebi5/Tamari_Gegeshidze.pdf>, ბოლოს გამოსმოიბოდა 22.07.2023.

⁴⁷ იხ. იქვე.

⁴⁸ იხ. იქვე.

⁴⁹ შეად. უსენაშვილი ჯ., დასახ. ნაშრ., 101-104, 108.

გამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემის თაობაზე.⁵⁰ საპროცესო კოდექსით განსაზღვრულია ის სპეციალური რეკვიზიტები,⁵¹ რასაც უნდა შეიცავდეს აღნიშნული შუამდგომლობა. შესაძლებელია პროკურორის შუამდგომლობის შედგენისა და დასაბუთების სხვა საერთო მოთხოვნებიც შემუშავდეს, მაგრამ ვინაიდან ფარული საგამოძიებო მოქმედების თითოეულ სახეს გააჩნია თავისი სპეციფიკა, უმჯობესია პროკურორმა თავისი შეხედულებისამებრ განსაზღვროს (გარდა იმ მოთხოვნებისა რაც კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული) თუ როგორ დაასაბუთოს, რა გარემოებებზე გაამახვილოს ყურადღება და შუამდგომლობას სისხლის სამართლის საქმის რა მასალები დაურთოს. ყოველივე ეს ბრალდების ორგანოს დისკრეციაა და შუამდგომლობის დასაბუთებულობასთან დაკავშირებული რისკები სწორედ პროკურორმა უნდა განსაზღვროს. ამასთან, მოსამართლემ მაღალი სტანდარტით უნდა შეაფასოს შუამდგომლობა თანდართულ მასალებთან ერთად და მიიღოს არა ფორმალური არამედ, რეალური, სამართლიანი გადაწყვეტილება. ამდენად, შუამდგომლობის მოტივირებულობა სასამართლო პრაქტიკაში უნდა დაარეგულიროს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ კანონმდებელს უკვე დაწესებული აქვს პროკურორის შუამდგომლობის მაღალი სტანდარტი; როცა საქმე ეხება სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირს, მოსამართლეს ან იმუნიტეტის მქონე პირს, საქართველოს გენერალური პროკურორი ან მისი მოადგილე წარადგენს შუამდგომლობას ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემის თაობაზე საქართველოს უზენაეს სასამართლოში.⁵² მაშასადამე შეიძლება ითქვას, რომ ამ კუთხით მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა რაიმე ცვლილებას ან დამატებას არ საჭიროებს.

5. სასამართლოს კონტროლი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ვადის გაგრძელებაზე

სასამართლო ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებზე მონიტორინგს ახორციელებს აგრეთვე, ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ვადის გაგრძელებაზე გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაშიც. კერძოდ, მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით, ფარული საგამოძიებო მოქმედებები ტარდება იმ ვადით, რომელიც საჭიროა გამოძიების მიზნის მისაღწევად. ეს მოქმედებები შესაძლებელია ჩატარდეს 3 ეტაპად: პირველ ეტაპზე პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე, სასამართლოს განჩინებით, ფარული საგამოძიებო მოქმედება ტარდება არაუმეტეს 90 დღისა; მეორე ეტაპზე - ზემდგომი პროკურორის შუამდგომლობის საფუძველზე გაცემული მოსამართლის განჩინებით - არაუმეტეს 90 დღისა, ხოლო მესამე ეტაპზე - საქართველოს გენერალური პროკურორის ან მისი მოადგილის შუამდგომლობით, სასამართლოს განჩინების საფუძველზე - არაუმეტეს 90 დღისა. ამასთან, მესამე ეტაპისათვის დადგენილი 90 დღიანი ვადის გასვლის შემდეგ, საქართველოს გენერალური პროკურორი ან მისი მოადგილე უფლებამოსილია მიმართოს სასამართლოს შუამდგომლობით და გამოითხოვოს განჩინება ფარული საგამოძიებო მოქმედების კიდევ 90 დღემდე გაგრძელების შესახებ, თუ ეს მოქმედება ტარდება „სისხლის სამართლის სფეროში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევაში. ამის შემდეგ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ვადის გაგრძელება დაუშვებელია. თუმცა, ამ დანაწესიდან არსებობს ერთი გამონაკლისი. კერძოდ, იმ შემთხვევაში თუ გამოძიება დაწყებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე; 109-ე; 143-ე-143²; 144-ე-144³; 223-ე-224¹; 230-ე-232-ე; 234-ე-235¹ და 255¹ მუხლებით; 260-ე მუხლის მე-4-მე-7 ნაწილებით; 261-ე მუხლის მე-4-მე-8 ნაწილებით; 262-ე და 263-ე მუხლებით; XXXVII-

⁵⁰ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლი.

⁵¹ იხ. იქვე.

⁵² იხ. საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, რედ.: ფაფიაშვილი ლ., გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017, 524.

XXXVIII და XLVII თავებით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით, საქართველოს გენერალური პროკურორის ან მის მოადგილეს უფლება აქვს სასამართლოს მიმართოს შუამდგომლობით და გამოითხოვოს განჩინება ფარული საგამოძიებო მოქმედების ვადის იმდენჯერ გაგრძელების შესახებ, რამდენჯერაც იარსებებს ამის სამართლებრივი საფუძველი. ამ შემთხვევაში, თითოეულ ჯერზე ეს ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 90 დღეს.⁵³

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ძველი რედაქციით, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ვადა განსაზღვრული იყო მაქსიმუმ 3 თვემდე. ასეთი მცირე ვადა გამოძიების პროცესში გარკვეულ სირთულეებს უქმნიდა უფლებამოსილ სამართალდამცავ ორგანოებს.⁵⁴ სწორედ ამ ფაქტორმა განაპირობა ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ვადების გაზრდა; თუმცა, ეს ცალსახად არ ნიშნავს იმას, რომ ამ საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარება შესაძლებელია ყველა შემთხვევაში და მათ განხორციელებაზე სათანადო კონტროლი არ წესდება. ასე მაგალითად:

1. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების როგორც დაწყებაზე, ასევე ვადის გაგრძელებაზე, აუცილებელია ბრალდების მხარის მოტივირებული, დასაბუთებული შუამდგომლობა და სასამართლოს შესაბამისი განჩინება; ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია სამართლებრივი საფუძვლის არსებობა, რასაც ნეიტრალური ორგანო, სასამართლო ამოწმებს და აფასებს. მაშასადამე, სასამართლოს როლი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ვადის გაგრძელებაზე არსებითია, განმსაზღვრელია. განჩინების გამოცემ მოსამართლეზეა დამოკიდებული შუამდგომლობის საფუძვლიანობის შეფასება მაღალი

სტანდარტით, რაც ამცირებს თვითნებობის რისკს და ემსახურება კანონის სწორად გამოყენებას.⁵⁵ შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო კონტროლის ეს ფორმა წარმოადგენს ამ პროცესის დამოუკიდებლობის, მიუკერძოებლობის ერთგვარ გარანტიას.⁵⁶

2. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ვადის გაგრძელებაზე ასევე მაღალი სტანდარტია დაწესებული შუამდგომლობების კუთხითაც; კერძოდ, მეორე ეტაპზე ამ მოქმედებების ჩატარების ვადის გასაგრძელებლად აუცილებელია ზემდგომი პროკურორის მოტივირებული შუამდგომლობა სასამართლოს განჩინების მისაღებად, ხოლო, მესამე ეტაპზე და ასევე იმ დანაშაულებზე, რომლებზეც არაერთხელ შეიძლება გაგრძელდეს ასეთი სახის საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ვადა, კანონმდებლობით განსაზღვრულია, რომ ამ შემთხვევაში აუცილებელია საქართველოს გენერალური პროკურორის ან მისი მოადგილის დასაბუთებული შუამდგომლობა მოსამართლის განჩინების მისაღებად.⁵⁷

რაც შეეხება ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების გაზრდილ ვადებს, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ეს განაპირობა პრაქტიკაში წამოჭრილმა პრობლემებმა.⁵⁸ ამ კუთხით თუ გადავხედავთ საფრანგეთის მაგალითს, ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების მაქსიმალური ვადა ბევრად აღემატება, ცვლილებებად ჩვენი საპროცესო კანონმდებლობით დაწესებულ 3 თვიან ვადას. კერძოდ, ფარული მოსმენა (მოქმედება) საფრანგეთში შეიძლება ჩატარდეს 4 თვის ვადით. თუმცა, კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში შესაძლებელია ამ ვადის განახლება.⁵⁹

⁵³ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლის 12-12¹⁻⁷ ნაწილები.

⁵⁴ იხ. ბეგიაშვილი ხ., სისხლის სამართლის საქმეზე ფარული საგამოძიებო მოქმედების ვადებთან და ფარული საგამოძიებო მოქმედების შესახებ შეტყობინებასთან დაკავშირებული პრობლემატიკა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, სამეცნიერო ჟურნალი „სპექტრი“ #1, 2022, <<https://journals.4science.ge/index.php/spectri/article/view/1059>>, ბოლოს გამოსვლილია 28.07.2023.

⁵⁵ იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 28 თებერვლის #2/1/484 გადაწყვეტილება

„საქართველოს იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ხიდაშელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

⁵⁶ იხ. Roman Zaxarov v. Russia, No.47143/6, 04.12.2015, 227, 233.

⁵⁷ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143³-ე მუხლის 12-12¹⁻⁸ ნაწილები.

⁵⁸ იხ. ბეგიაშვილი ხ., დასახ. ნაშრ.

⁵⁹ იხ. Code de procédure pénale, (français), art. 100-2; Dernière mise à jour des données de ce code: 01 avril 2023, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEX/T000006071154/>, ბოლოს გამოსვლილია 03.08.2023.

6. სასამართლოს მონიტორინგი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შედეგად მიღებული ინფორმაციის განადგურებაზე

მართალია, მოსამართლის კონტროლი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების მთლიან პროცესს არ მოიცავს და ფრაგმენტული ხასიათისაა, მაგრამ მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით, გათვალისწინებულია სასამართლოს ჩართულობა ჩატარებული ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შედეგების კონტროლის პროცესში. ერთ-ერთი ასეთი შემთხვევაა მოსამართლის მონიტორინგი ამ საგამოძიებო მოქმედებათა შედეგად მიღებული ინფორმაციის ან მასალის განადგურებაზე. აღნიშნული მიზნად ისახავს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის დაცვის მექანიზმის გაძლიერებას.⁶⁰ შეიძლება ითქვას, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შედეგად მიღებული მონაცემების განადგურების პრაქტიკა ევროპის ქვეყნების მსგავსია.⁶¹

ერთმანეთისაგან განასხვავებენ ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის შემდეგ სახეებს:⁶²

1. ინფორმაცია, რომელიც გამოძიებისათვის არ არის ღირებული - ფარული საგამოძიებო მოქმედების შეწყვეტის ან დასრულების შემდეგ, პროკურორი იღებს გადაწყვეტილებას ამ ინფორმაციის დაუყოვნებლივ განადგურების შესახებ;

2. ინფორმაცია, რომელიც სასამართლოში არ იქნა მტკიცებულებად წარდგენილი - ამ ინფორმაციის განადგურებაც, პროკურორის გადაწყვეტილებით, დაუყოვნებლივ უნდა მოხდეს;

3. ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების შედეგად მოპოვებული მასალა, რომელიც არ ეხება პირის დანაშაულებრივ საქმიანობას და შეიცავს ინფორმაციას მისი ან სხვა პირის პირადი

ცხოვრების შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა განადგურდეს. ამ გადაწყვეტილებას იღებს პროკურორი.

4. მასალა, რომელიც სასამართლოს მიერ დაუშვებელ მტკიცებულებად იქნა ცნობილი - ამ ინფორმაციის დაუყოვნებლივ განადგურების შესახებ გადაწყვეტილებას სასამართლო იღებს, საბოლოო ინსტანციის სასამართლოს მიერ საქმეზე განაჩენის გამოტანიდან 6 თვის შემდეგ. ეს მასალა განადგურებამდე ინახება სასამართლოში.

5. მასალა, რომელიც ნივთიერ მტკიცებულებად ერთვის საქმეს - აღნიშნული მტკიცებულება სასამართლოში ინახება სისხლის სამართლის საქმის შენახვის ვადით. ამის შემდეგ სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას მითითებული მასალის განადგურების თაობაზე.

ზემოხსენებულიდან ნათლად იკვეთება ის ფაქტი, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის/მასალის განადგურების საკითხის გადაწყვეტის უფლება პროკურორთან ერთად მოსამართლესაც გააჩნია. მოსამართლეს ასეთი უფლებამოსილება ორ შემთხვევაში აქვს: როდესაც სასამართლო ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებულ მასალას დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობს, ან ნივთიერ მტკიცებულებად დაერთვის საქმეს.⁶³ ამასთან, ის მასალა, რომლის განადგურებაზეც პროკურორია უფლებამოსილი უნდა განადგურდეს სისხლის სამართლის საქმეზე საპროცესო ხელმძღვანელი პროკურორის ან სახელმწიფო ბრალდების მხარდამჭერი ან მათი ზემდგომი პროკურორის მიერ.⁶⁴ აღსანიშნავია, რომ ამ პროცედურას ესწრება ის მოსამართლე ან იმ სასამართლოს მოსამართლე, რომელმაც ან რომლის მოსამართლე-

⁶⁰ იხ. გვასალია თ., ფარული საგამოძიებო მოქმედებები და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები (საკანონმდებლო ცვლილებების მიმოხილვა), ჟურნალი „სამართალი და მსოფლიო“, #2, თბილისი, 2015, 187.

⁶¹ იხ. Code de procédure pénale, (français), art. 100-6; Dernière mise à jour des données de ce code: 01 avril 2023, <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEX/T000006071154/>, ბოლოს გამოსმოილია 03.08.2023.

⁶² იხ.: საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, რედ.: ფაფიაშვილი ლ., გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017, 525-526.

⁶³ იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, ავტორთა კოლექტივი, რედ.: გიორგაძე გ., თბილისი, 2015, 444-445.

⁶⁴ იხ. იქვე.

მაც მიიღო გადანყვეტილება ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ან კანონიერად/უკანონოდ ცნობის შესახებ.⁶⁵

ინფორმაცია, რომლის განადგურებაც მოსამართლის უფლებამოსილებაა, მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის თანახმად, ნადგურდება იმ მოსამართლის ან იმ სასამართლოს მოსამართლის მიერ, რომელმაც ან რომლის მოსამართლემაც მიიღო გადანყვეტილება ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ან კანონიერად/უკანონოდ ცნობის შესახებ.⁶⁶ ამასთან, ინფორმაციის/მასალის განადგურების შესახებ მოსამართლისა და პროკურორის ხელმოწერით დგება ოქმი, რომელიც ეგზავნება პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურს. შეტყობინება მიენიჭება ასევე სასამართლო რეესტრსაც.⁶⁷

მაშასადამე, ყოველივე ზემოაღნიშნულით კიდევ ერთხელ დასტურდება, რომ სასამართლო აქტიურად არის ჩართული ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შედეგების მონიტორინგის პროცესში. თუმცა მართებულია იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება, რომ ამ საგამოძიებო მოქმედებათა შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის განადგურებას სასურველია, ესწრებოდეს ბრალდებულის/მსჯავრდებულის ადვოკატი და პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის წარმომადგენელი, რაც უფრო გამჭვირვალეს და სანდოს გახდის ამ პროცედურას.⁶⁸

7. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების რეესტი

საყურადღებოა ასევე ფარული საგამოძიებო მოქმედებების რეესტრი, რომელსაც აწარმოებს საქართველოს უზენაესი სასამართლო და რომელშიც აისახება ინფორმაცია ამ საგამოძიებო

მოქმედებათა ჩატარების მოთხოვნით სასამართლოებში შესული შუამდგომლობების და მათზე მიღებული გადანყვეტილებების შესახებ. მაგალითად, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების რეესტრის 2015 წლის მონაცემების თანახმად, საქართველოს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში შევიდა 2719 შუამდგომლობა, აქედან 26 დარჩა განუხილველი, 2693 განხილულ იქნა; დაკმაყოფილდა - 2098, ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა - 251, არ დაკმაყოფილდა - 344, განადგურდა 26 საქმე. 2016 და 2017 წლებში ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების რიცხვი მნიშვნელოვნად გაიზარდა. 2016 წელს საქართველოს რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოებში განსახილველად შევიდა 4150 შუამდგომლობა ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ განჩინების გაცემის თაობაზე; 2017 წელს ასეთი შუამდგომლობების რიცხვმა 6157 მიაღწია. 2021 წლის მონაცემებით, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ სასამართლოში შევიდა 3849 შუამდგომლობა, საიდანაც 3497 დაკმაყოფილდა,⁶⁹ ხოლო 2022 წელს 3250 შუამდგომლობიდან სასამართლომ დააკმაყოფილა 2685.⁷⁰

ზემოთ მითითებული სტატისტიკური მონაცემები კიდევ ერთხელ ცხადყოფს, რომ სასამართლოს მხრიდან ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ ნებართვის გაცემის პროცედურა არ ატარებს მხოლოდ ფორმალურ ხასიათს. მოსამართლე აფასებს რა სამართლებრივ საფუძვლებს, უფლებამოსილია უარი უთხრას ბრალდების მხარეს ამ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებაზე. ამის მაგალითია 2022 წლის სტატისტიკური მონაცემიც, რა დროსაც სასამართლომ პროკურორის 361 შუამდგომლობა არ დააკმაყოფილა, ხოლო 197 ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა.⁷¹ ამდენად, შეიძლე-

⁶⁵ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143^ა-ე მუხლი.

⁶⁶ იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, რედ.: ფაფიაშვილი ლ., გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017, 526-527.

⁶⁷ იხ. იქვე.

⁶⁸ იხ. აქუბარდია ი., დასახ.ნაშრ., 229.

⁶⁹ იხ. <<https://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/2015w-statistic-reestrir-monacemebi.pdf>>.

<<http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/2016w-statistic-7b.pdf>>.

<<http://www.supremecourt.ge/news/id/1585>>.

<<https://www.supremecourt.ge/news/id/2174>>, ბოლოს გამომხმობილია 15.08.2022.

⁷⁰ იხ. <<https://www.supremecourt.ge/ka/statistic-documents/saerto-sasamartloebis-dziriradi-statistikuri-monatsemebi-2022-tseli>> ბოლოს გამომხმობილია 26.07.2023.

⁷¹ იხ. იქვე.

ბა ითქვას, რომ მონიტორინგის თვალსაზრისით, სასამართლო ასრულებს მისთვის მინიჭებულ ფუნქციას.

რაც შეეხება ფარული საგამოძიებო მოქმედებების რეესტრში ასახულ სტატისტიკურ ინფორმაციას, ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, იგი არ არის მიჩნეული კონტროლის ფორმად.⁷² თუმცა, უნდა ითქვას, რომ საპროცესო კანონმდებლობით, ასეთი ინფორმაციის გამოქვეყნების ვალდებულება პირდაპირ არაა, მაგრამ შეიძლება საზოგადოების მხრიდან ფარული საგამოძიებო მოქმედებების დაწყება-აღსრულების პროცესის არაპირდაპირი მონიტორინგის ერთგვარ მექანიზმად ჩაითვალოს. ამ მოსაზრების საფუძველს იძლევა ის ფაქტი, რომ დასახელებულ საგამოძიებო მოქმედებათა შესახებ სტატისტიკური ინფორმაციის განთავსება ხდება ინტერნეტ სივრცეში და მისი ხელმისაწვდომობა არ არის შეზღუდული. ნებისმიერ პირს შეუძლია წლების მიხედვით ნახოს და შეადაროს რომელ რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოში რამდენი შუამდგომლობა შევიდა და ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების მოთხოვნით, რამდენი - დაკმაყოფილდა, ნაწილობრივ დაკმაყოფილდა, არ დაკმაყოფილდა ან განუხილველი დარჩა; ასევე რამდენი მასალა განადგურდა. ინფორმაციის გამოქვეყნების მიზანი უპირველეს ყოვლისა არის ის, რომ საზოგადოებამ იცოდეს ამ მოქმედებების რაოდენობრივი მაჩვენებლები და ასევე სამართალდამცავი ორგანოებისთვის, მათ შორის სასამართლოსთვის, ასეთი ინფორმაციის გამოქვეყნება იყოს ერთგვარი კონტროლის ფორმა, შემაკავებელი ეფექტის მქონე. საზოგადოების ინფორმირებულობამ შესაძლოა უზიდავოს კიდევ როგორც პროკურორს, ასევე მოსამართლეს ადეკვატური ქმედებისკენ,⁷³ რათა სწორად გააზრების გარეშე არ მოხდეს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების შეზღუდვა. სხვაგვარად რომ ითქვას, ფარული საგამოძიებო მოქმედებების რეესტრის ყოველწლიური რაოდენობ-

რივი მაჩვენებლების გამოქვეყნება, საზოგადოებას აწვდის მონაცემებს თუ რამდენად ინტენსიურად ერევა სახელმწიფო პირადი ცხოვრების დაცულ სფეროში. შესაბამისად, როგორც ბრალდების მხარე, ასევე სასამართლო გადანვეტილების მიღების პროცესში დიდი სიფრთხილით უნდა მოქმედებდნენ, ვინაიდან ეს პროცესი არ დარჩება დახურულ კარს მიღმა და ფართო საზოგადოებისათვის გახდება ცნობილი. სწორედ აქედან გამომდინარე, სტატისტიკური ინფორმაციის გამოქვეყნება უნდა ჩაითვალოს ფარული საგამოძიებო მოქმედებების კონტროლის ერთგვარ, თუნდაც არაპირდაპირ ფორმად.

8. სასამართლოს როლი ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ შეტყობინების გაგზავნისას და გასაჩივრებისას

სასამართლო კონტროლის კიდევ ერთი სახე ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებზე არის ამ მოქმედებათა ჩატარების შესახებ შეტყობინებისა და გასაჩივრების მექანიზმის მოქმედი სისტემის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინება. კერძოდ, ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა დასრულებამდე, მოპოვებული ინფორმაციის გაცნობის უფლება აქვს გამომძიებელს, პროკურორს და მოსამართლეს. პირს, რომლის მიმართაც ჩატარდა ფარული საგამოძიებო მოქმედება უნდა ეცნობოს აღნიშნულის თაობაზე; მასვე უნდა გადაეცეს შესაბამისი ინფორმაცია და განემარტოს, რომ უფლება აქვს მოსამართლის განჩინება მის მიმართ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ, გასაჩივროს სააპელაციო სასამართლოს საგამოძიებო კოლეგიაში განმარტების მიღებიდან 1 თვის ვადაში.⁷⁴ ამასთან, პირს, რომლისთვისაც სისტემის სამართლის საქმის სამართალწარმოებისას ცნობილი გახდა მის მიმართ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების თაობაზე, ასევე უფლება აქვს განმარტების მიღებიდან 48 საათში საჩივრით მიმართოს სააპელაციო სასა-

⁷² იხ. აქუზარდია ი., დასახ. ნაშრ., 215.

⁷³ იხ. ტრექსელი შ., ადამიანის უფლებები სისტემის სამართლის პროცესში, თბილისი, 2009, 145.

⁷⁴ იხ. საქართველოს სისტემის საპროცესო სამართალი, (კერძო ნაწილი), ავტორთა კოლექტივი, რედ.: ფაფიაშვილი ლ., გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბილისი, 2017, 528-529.

მართლოს საგამოძიებო კოლეგიას და მოითხოვის მოსამართლის იმ განჩინების გაუქმება, რომელიც საფუძვლად დაედო ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებას.⁷⁵

ამასადაამე, შეიძლება ითქვას, რომ მოქალაქეთა მხრიდან გასაჩივრების უფლების არსებობას და ამ პროცესში სააპელაციო ინსტანციის სასამართლოს ჩართულობას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს პირადი ცხოვრების დაცულ სფეროში არამართლობიერი ჩარევის რისკების თავიდან ასაცილებლად. ამ ეტაპზეც სასამართლო კონტროლის ფუნქცია არსებითია.

მოსამართლის მონიტორინგია დაწესებული ასევე იმ შემთხვევაზეც, როდესაც პროკურორი გადაწყვეტს 12 თვის ვადაში არ აცნობოს პირს, მის მიმართ ჩატარებული ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შესახებ. ასეთ ვითარებაში, პროკურორი ვალდებულია 12 თვიანი ვადის გასვლამდე არაუგვიანეს 72 საათისა მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს შეტყობინების არაუმეტეს 12 თვით გადავადება. შუამდგომლობის დაუკმაყოფილებლობის შემთხვევაში ბრალდების მხარე ვალდებულია პირს მიაწოდოს ინფორმაცია მის მიმართ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების თაობაზე. მაგრამ თუ დაკმაყოფილდა ასეთი შუამდგომლობა, 12 თვიანი ვადის გასვლის შემდეგაც, იგივე პროცედურის დაცვით, პროკურორს უფლება აქვს სათანადო საფუძვლის არსებობისას, კიდევ ორჯერ მიმართოს შუამდგომლობით სასამართლოს ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების შესახებ პირისათვის შეტყობინების მიწოდების გადავადების თაობაზე; თითოეულ ჯერზე არაუმეტეს 12 თვისა.⁷⁶

გარდა ამისა, იმ შემთხვევაში თუ ფარული საგამოძიებო მოქმედებები ჩატარდა სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე; 109-ე; 143-ე-143²; 144-ე-144³; 223-ე-224¹; 230-ე-232-ე; 234-ე-235¹ და 255¹ მუხლებით; 260-ე მუხლის მე-4-მე-7 ნაწილებით; 261-ე მუხლის მე-4-მე-8 ნაწილებით; 262-ე და 263-ე მუხლებით; XXXVII-XXXVIII და

XLVII თავებით გათვალისწინებული დანაშაულის ნიშნებით დაწესებული სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებისას, პირს, რომლის მიმართაც ჩატარდა ფარული საგამოძიებო მოქმედება, შეტყობინება ამ მოქმედების მის მიმართ განხორციელების თაობაზე შეიძლება არ გაეგზავნოს იმდენჯერ რამდენჯერაც ეს საჭირო იქნება სახელმწიფო უსაფრთხოების, საზოგადოებრივი წესრიგისა და სამართალწარმოების ინტერესიდან გამომდინარე. ეს უნდა მოხდეს პროკურორის შუამდგომლობით, სასამართლოს განჩინების საფუძველზე იმ წესების გათვალისწინებით (თითოეულ ჯერზე არაუმეტეს 12 თვისა), რომელზეც ზემოთ იყო საუბარი. ამასთან, მოცემულ შემთხვევაში, თუ პროკურორმა საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილება მიიღო, პირს დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს მის მიმართ ჩატარებული ფარული საგამოძიებო მოქმედების შესახებ.⁷⁷

მოქალაქეთათვის ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ შეტყობინების გადავადების ზემოთ მოცემული საკანონმდებლო რეგულაცია განპირობებულია იმით, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს სახელმწიფო უსაფრთხოება, საზოგადოებრივი წესრიგი და მათ შორის მოხდეს ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების - სიცოცხლის, ჯანმრთელობის დაცვა.⁷⁸ შესაბამისად, ყველა კატეგორიის დანაშაულზე მოქალაქეთათვის დაუყოვნებლივ შეტყობინება, მათ მიმართ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების თაობაზე არ არის მიზანშეწონილი⁷⁹ და ეს შეიძლება ზიანის მომტანი იყოს როგორც გამოძიების ინტერესებისათვის, ასევე იმ პირთათვის ვინც ჩართულია ამ პროცესში.⁸⁰ ისეთი დანაშაულების გამოძიება როგორც არის მაგალითად ტერორიზმი, ჯაშუშობა და ა.შ., მოითხოვს დიდ დროს და ძალისხმევას; წლების მანძილზე ხდება მტკიცებულებათა შეგროვება, მათ შორის ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების გზით და ამ მასალების სავალდებულო გაცნობამ შესაძლოა უხერხული სიტუაცია შექმნას, პერსპექტივა დაუკარგოს

⁷⁵ იხ. იქვე.

⁷⁶ იხ. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143⁹-ე მუხლი.

⁷⁷ იხ. იქვე.

⁷⁸ იხ. ბეგიაშვილი ბ., დასახ. ნაშრ.

⁷⁹ იხ. Roman Zaxarov v. Russia, No.47143/6, 04.12.2015, 287.

⁸⁰ იხ. ბეგიაშვილი ბ., დასახ. ნაშრ.

როგორც გამოძიებას, ასევე არასახარბიელო მდგომარეობაში აღმოჩნდნენ ამ პროცესში ჩართული პირები.⁸¹ აქედან გამომდინარე, უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ნეიტრალური მოსამართლის ჩართულობას კონკრეტულ პირთა მიმართ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შეტყობინების საკითხის შეფასება-გადაწყვეტაში.

აღსანიშნავია ასევე ისიც, რომ სასამართლოს კონტროლი ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებზე ამით არ სრულდება. ლიტერატურაში არსებული მოსაზრების თანახმად, წინასასამართლო სხდომაზე მტკიცებულებათა დასაშვებობის საკითხის განხილვისას, მოსამართლე **post factum** მონიტორინგს ახორციელებს ამ საგამოძიებო მოქმედებათა შედეგად მიღებულ ინფორმაციაზეც.⁸²

9. დასკვნა

ამდენად, მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი დანაშაულის და მეცნიერთა მოსაზრებების გათვალისწინებით, დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო აქტიურად არის ჩართული ფარული საგამოძიებო მოქმედებების როგორც საწყის ეტაპზე, ასევე მათი ჩატარების პროცესში და ამ მოქმედებათა შედეგების მონიტორინგში. მართალია, მოსამართლის მონაწილეობა ამ პროცესში ფრაგმენტული ხასიათისაა და იურიდიულ ლიტერატურაში მიმდინარეობს დისკუსიები სასამართლოს როლის კიდევ უფრო დახვეწის, ამალეების თაობაზე, მაგრამ არსებული მდგომარეობით, სასამართლო მონიტორინგზე უკეთესი ალტერნატივა ჯერჯერობით არ იკვეთება. ზემოთაც აღინიშნა, რომ ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა დაწყება-ჩატარება რთული პროცესია და მოითხოვს კომპლექსურ ცოდნას. სასამართლო არ არის ის ინსტიტუცია, რომელიც სრულად მოიცავს ამ საგამოძიებო მოქმედებათა კონტროლს. დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით, მას ამის რესურსი არ გააჩნია. შესაბამისად, ამ ორგანოს შესაძლებლობებ-

ზე გადაჭარბებულად არ უნდა შეფასდეს. აუცილებელია ფარული საგამოძიებო მოქმედებების მონიტორინგი შიდა და გარე კონტროლის სხვადასხვა მექანიზმებით სასამართლოსთან ერთად მოხდეს. აღნიშნული უდაოდ შეუწყობს ხელს ადამიანის უფლებების დაცვას და ლეგიტიმური მიზნის მიღწევას. კონტროლის ერთ-ერთ ასეთ სახედ შეიძლება დასახელდეს პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახურის როლის კიდევ უფრო გაძლიერება, რაც ცალკე განხილვის თემაა.

აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების სრულიად გამჭვირვალე პროცესად გადაქცევა მათი ბუნებიდან გამომდინარე, ფაქტობრივად შეუძლებელია, ვინაიდან ეს საგამოძიებო მოქმედებები დაკარგავს საპროცესო მნიშვნელობას.

დღეს მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით, მოსამართლე არის ნეიტრალური სუბიექტი, რომელიც ერთვება ფარული საგამოძიებო მოქმედებების საწყის და შემდგომ ეტაპებზე, რაც გამოიხატება:

1. ამ მოქმედებათა ჩატარების ნებართვის შესახებ განჩინების გაცემაში;
2. გადაუდებელი აუცილებლობიდან გამომდინარე ჩატარებული ფარული საგამოძიებო მოქმედებების **post factum** მონიტორინგში;
3. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების ვადების გაგრძელებაში;
4. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის/მასალების განადგურებაში;
5. ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების შესახებ შეტყობინების გასაჩივრებაში.

გადაუდებელი აუცილებლობიდან გამომდინარე, მიმდინარე/ჩატარებული ფარული საგამოძიებო მოქმედების კანონიერად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, სასამართლო უფლებამოსილია შესაბამისი ორგანოდან ელექტრონული სახით მოითხოვოს, მიიღოს და გაეცნოს ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედე-

⁸¹ იხ. ბეგიაშვილი ხ., დასახ. ნაშრ.

⁸² იხ. აქუბარდია ი., დასახ. ნაშრ., 214.

გად მოპოვებულ მასალას. ამასთან, ამ მოქმედებათა მიმდინარეობისას მოსამართლეს უფლება აქვს შესაბამის ორგანოს მოსთხოვოს შუალედური ოქმი, ასევე გაეცნოს მოპოვებულ ინფორმაციას თუ ეს მასალა უკავშირდება სასამართლოს მიერ განსახილველ საკითხს.

სასამართლოს ზემოაღნიშნული უფლებამოსილებები ცხადყოფს, რომ მოსამართლე ფარულ საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების

პროცედურაში აქტიურად არის ჩართული. იგი ამ პროცესის ის სუბიექტია, რომელსაც შეუძლია მისთვის კანონმდებლობით მინიჭებული შესაძლებლობების ფარგლებში ჩაერთოს და მაღალი სტანდარტის დაცვით, შესაბამისი სამართლებრივი ზემოქმედების მოხდენის გზით არ დაუშვას პირადი ცხოვრების დაცულ სფეროში არამართლზომიერი ჩარევა, რაც უმეტესწილად თანხვედრაშია საერთაშორისო სტანდარტებთან.⁸³

⁸³ იხ.: Roman Zaxarov v. Russia, No.47143/6, 04.12.2015; Kennedy v. United Kingdom, No.26839/05, 18.05.2010; Huvig v. France, No.11105/84, 24.04.1990; Lordachi and Others v. Moldova, No.25198/02, 14.09.2009; გვასალია თ., ფარული საგამოძიებო მოქმედებები და პირადი

ცხოვრების ხელშეუხებლობის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები (საკანონმდებლო ცვლილებების მიმოხილვა), ჟურნალი „სამართალი და მსოფლიო“, #2, თბილისი, 2015, 188.